

ROLA PSA TERAPEUTY I JEGO PRZEWODNIKA W PROCESIE RADZENIA SOBIE Z RÓŻNYMI TRUDNOŚCIAMI ŻYCIOWYMI

Barbara LASKOWSKA

THE ROLE OF THE THERAPIST DOG AND HIS GUIDE IN THE PROCESS OF DEALING WITH VARIOUS LIFE DIFFICULTIES

Sustainability - Environment - Safety '2017

STRESZCZENIE

W artykule opisuję zagadnienia związane z dogoterapią oraz specyfikę pracy dogoterapeutycznej. Zawarta tu jest również analiza pracy dogoterapeuty oraz najczęstsze trudności w których wykorzystuje się pracę z psem w celach terapeutycznych

SŁOWA KLUCZOWE: Dogoterapia, dogoterapeuta, edukacja, terapia, zmiana

ABSTRACT

In the article I am describing the issues associated with the dog with psychotherapist and the specificity of the one.

KEY WORDS: Therapy dog, education, therapy, change

Człowiek zagubił wiele tajemnic, jakie towarzyszyły mu na przestrzeni wieków. Jedną z nich jest prawdziwa natura naszego związku z psem. Podobnie jak miliony innych ludzi na świecie zawsze uważałam, że między człowiekiem a psem istnieje coś bardzo szczególnego, co przyciąga do siebie. To więcej niż tylko zachwyty nad zwinnością psa, jego wyglądem czy inteligencją. Ów nieuchwytny związek, tak trudny do wyrażenia w słowach, łączy nas z sobą dziś tak samo, jak łączył nas u zarania dziejów.¹

Podjęty przeze mnie temat wynika z kilku powodów. Jednym z nich jest moja pasja i fascynacja światem zwierzęcym. Każdego dnia, z doświadczeń własnych, literatury² czy przekazów medialnych dowiaduję się o pozytywnym wpływie zwierząt w kontakcie z drugim człowiekiem. W efekcie postanowiłam swoje spostrzeżenia umieścić w niniejszej pracy. Niestety jest też druga strona, dzięki której dowiadujemy się o negatywnym traktowaniu zwierząt przez człowieka. Jak się bowiem okazuje, sama nauka wyrządziła wiele krzywdy zwierzętom, nie tylko, poprzez przeprowadzanie na nich laboratoryjnych badań i dokonywania wiwisekcji, ale też przez błędne postrzeganie i definiowanie pochodzenia psa. Okazuje się bowiem, że nieustannie interpretowano psie zachowania w taki sposób, jakby niewiele różniły się od wilków. Nie jest to prawda. Pies ewoluował w sposób samodzielny,

¹ J.Fennel, Zapomniany język psów. Jak zrozumieć najlepszego przyjaciela człowieka, s.13

² Zob.: T. Grandin, C. Johnson, Zwierzęta czynią nas ludźmi, Poznań 2011; J.Bradshaw, Zrozumieć psa. Jak być jego lepszym przyjacielem, Warszawa 2014; P.Singer (red) W obronie zwierząt, Warszawa 2011; J. Safran Foer, Zjadanie zwierząt, Warszawa 2013; D.Probucka, Filozoficzne podstawy idei praw zwierząt, Kraków 2013; A. Franczyk, K.Krajewski, J.Skorupa, Animaloterapia, Kraków 2007.

zwłaszcza od momentu, w którym został udomowiony przez człowieka³. Dziś nie ulega wątpliwości, że zwierzęta i ludzie, mają taki sam system emocji. Nawet podobne leki na zachowania można u nich wspólnie stosować (np. Prozac). Wiele zachowań społecznych jest zbliżona. Czasem, mogłoby się wydawać, że możemy uczyć się ich, od zwierząt właśnie. Pies i jego właściciel potrafią doskonale porozumieć się ze sobą, choć nie mają wspólnego języka.⁴ I w tym kontekście, okazuje się, że psy, posiadają w sobie coś wyjątkowego. To coś, odczuwają nie tylko miłośnicy psów, ale także potwierdzają to, badania i procesy terapeutyczne z towarzystwem psa. Nie ulega więc wątpliwości, że mogą być one doskonałymi partnerami dla człowieka w pokonywaniu ograniczeń fizycznych, psychicznych i intelektualnych.

1. Pojęcie dogoterapii

Codzienny kontakt ze zwierzęciem jest istotny dla wielu sfer w życiu człowieka. Wykazały to między innymi badania Eriki Friedman z Uniwersytetu Pensylwania. Obserwowała ona pacjentów, którzy zostali hospitalizowani z powodu zawału lub choroby wieńcowej. Okazało się, że pacjenci, na których w domu czekał pies lub kot, „bardziej mobilizował do walki o życie niż obecność współmałżonka lub wsparcie rodziny!”⁵. Poza wymiarem terapeutycznym, i bez badań wiadomo, że kontakt ze zwierzętami stanowi również szerokie źródło przyjemności i zabawy. W powyższym kontekście coraz częściej w Polsce i na świecie wykorzystuje się psy do pracy terapeutycznej z człowiekiem. Specjaliści podjęli się również sklasyfikowania i uporządkowania terminów, które dotyczą terapeutycznej współpracy człowieka z psem. Zdefiniujmy zatem podstawowe pojęcia.

Przez dogoterapię – inaczej kynoterapię- Polskie Towarzystwo Kynoterapeutyczne rozumie i stosuje metodę wzmacniająca efektywność rozwoju osobowości, edukacji i rehabilitacji, w której motywatorem jest odpowiednio wyselekcjonowany i wyszkolony pies⁶. Z kolei Polski Związek Dogoterapii uważa, że to metoda wspomagająca proces rehabilitacji i terapii z udziałem odpowiednio wyszkolonych psów w celu pomocy osobom niepełnosprawnym i nieprzystosowanym społecznie⁷. Instytucje te odwołują się do opracowań i doświadczeń Delta Society. Jest to pierwsza organizacja, które podjęła się wystandaryzowania i wypracowania zasad oraz norm pracy z psem. W innym opracowaniu możemy znaleźć następującą definicję: Kynoterapia, która zwana jest również dogoterapią, to metoda wspomagająca rehabilitację i edukację zarówno dzieci, jak i dorosłych. Kontakty człowieka z psem poprawiają samopoczucie, rozwijają zdolność do empatii oraz umiejętność komunikowania się. Właściwie ukierunkowane działania uczą tolerancji, odpowiedzialności oraz wrażliwości na uczucia i zachowania innych ludzi.⁸

Aktualnie i w Polsce powyższe pojęcie ma już utrwaloną pozycję. Pionerką w naszym kraju okazała się Maria Czerwińska, która w roku 1987 zdefiniowała metodę pracy z psem terapeutyczny. Jest ona też prekursorką wykorzystywania psów do terapii osób niepełnosprawnych w Polsce. Ponadto Maria Czerwińska „jest treserką zwierząt grających w filmach, dziennikarką, zawodniczką w ściganiu się psimi zaprzęgami, właścicielką psów rasy alaskan malamute i samoyed (rasy zaliczane do ras pociągowych)”⁹. I w tym kontekście można napisać, że „dogoterapia to metoda wykorzystująca psy w rehabilitacji osób niepełnosprawnych ale również dająca wspaniałe efekty w terapii osób samotnych, starszych. Głównie działanie tego rodzaju terapii kontaktowej polega na kontakcie fizycznym (głaskanie, przytulenie się do psa, ujęcie podanej łapy) i na nawiązaniu psychicznej więzi ze

³ Szerzej o tym: J. Bradshaw, Zrozumieć psa. Jak być jego lepszym przyjacielem, Warszawa 2014, s.20-21.

⁴ Szerzej o tym: T. Grandin, C. Johnson, Zwierzęta czynią nas ludźmi, Poznań 2011, s.10-11.

⁵ I. Stanisławska, Dogoterapia-terapeutyczne wykorzystanie kontaktu z psem [w:] Poradnik Zdrowie Strona Internetowa: http://www.poradnikzdrowie.pl/zdrowie/medycyna-niekonwencjonalna/dogoterapia-terapeutyczne-wykorzystanie-kontaktu-z-psem_34127.html 17 II 2015 g.21.47

⁶ <http://www.kynoterapia.eu/standardy.html>

⁷ <http://www.pzd.free.ngo.pl/statut.html>

⁸ I. Ramza, Terapia która wzbudza pozytywne emocje, Tygodnik Kujawski, Strona Internetowa: www.ekujawy.pl 23.07-5.08.2010

⁹ J. Filozof, Dogoterapia Co to jest?, Jarosław 2004., s.19

zwierzęciem, co przyspiesza leczenie lub ułatwia przejście choroby¹⁰. W tym miejscu trzeba jednak dodać, że poza wyjątkiem Krosna, w którym na oddziale szpitalnym regularnie wykorzystuje się metodę dogoterapii jako terapii wspomagającej leczenie, nie ma istotnego zainteresowania tą metodą przez środowisko medyczne. Z kolei w przypadku opiekunów dzieci chorych obserwuje się dwie postawy:

- jedna to całkowita negacja tej metody, niewiara w jej sens a nawet protest przeciwko jej stosowaniu;
- druga skrajność to wiara w cudowną moc dogoterapii, która ma przynieść jakoby szybkie i duże efekty poprawy stanu zdrowia.¹¹

Warto jednak zaznaczyć, że „dogoterapia jest powszechnie wykorzystywana na świecie jako element programu Visiting pets. Psy niemal codziennie odwiedzają chorych w szpitalach, hospicjach i placówkach opieki społecznej, ośrodkach dla narkomanów oraz więzieniach¹². Nie ulega przy tym wątpliwości, że dogoterapia - to wyjątkowo atrakcyjna alternatywa dla dziecka czy dorosłego zmęczonych „tradycyjnym” oddziaływaniem terapeutycznym. „Różnorodne i dynamiczne formy pracy z udziałem psa sprzyjają pozytywnym zmianom, uatrakcyjniam często trudną i żmudną pracę. Pozwalają jednocześnie oddziaływać na sferę emocjonalną, ruchową, poznawczą i komunikacyjną. Terapia z udziałem psa powinna stanowić jedną z form szeroko podejmowanych oddziaływań wielospecjalistycznych wspierających rozwój dziecka, powinna być integralną częścią indywidualnego programu terapeutycznego pacjenta. Od dogoterapeuty wymaga się odpowiednich kwalifikacji zawodowych – z zakresu zawodu dogoterapeuty/ kynoterapeuty, MEN. Bezpośrednie spotkanie dziecka z psem aranżowane powinno być po dokonanej analizie przypadku – po wywiadzie, nawiązaniu kontaktu z dzieckiem, rozpoznaniu indywidualnych potrzeb, sformułowaniu wstępnej diagnozy, ukierunkowaniu pracy terapeutycznej, ustaleniu reguł współpracy, zasad bezpiecznego kontaktu z psem¹³.

Precyzując kolejne pojęcia związane z dogoterapią trzeba wskazać, że często psy, które biorą udział w dogoterapii często klasyfikuje się w tej samej kategorii. A są to przecież „psy, które są wyszkolone na pomocników osób głuchych, osób na wózkach, łagodne i wesołe psy odwiedzające przedszkola, jak i właściwe psy „terapeutyczne”. I tak: w „krajach zachodnich te pierwsze zaliczane są do grupy zwanej „service dogs” (dosłownie: psy usługujące), a te drugie do grupy „visiting pets”, (czyli: zwierzęta odwiedzające). Psy używane do terapii np. w programie AAT określane są jako Therapy Dogs („psy terapeutyczne”). Różnice między poszczególnymi grupami może dobrze zilustrować przykład trzech osób niewidomych:

- - posiadającej psa-przewodnika („guide dog”, którego można zaliczyć do grupy service dogs),
- - odwiedzanej przez psa, w celu sprawienia jej przyjemności i urozmaicenia życia
- – przy założeniu, że osoba ta lubi psy, głaszcze je, bawi się z nimi itp. (visiting dogs),
- - poddanej terapii przy pomocy psa pod kierunkiem terapeuty - w celu wygaszenia lęków, pobudzenia do aktywności, usprawnienia niektórych narządów, leczenia depresji itp. (therapy dogs)¹⁴.

2. Rola i założenia dogoterapii

Amerykańska organizacja Delta Society w 1996 roku opublikowała dwie definicje pracy terapeutycznej z udziałem zwierząt, które zostały przyjęte przez środowiska zajmujące się zoo terapią na całym świecie, również w Polsce.

¹⁰ Ibidem: s.17

¹¹ Ibidem: s.28

¹² Ibidem: s.21

¹³ M.Ostrowiecka, Pies w procesie wspierania rozwoju małego dziecka [w:] Strona Internetowa:

http://www.powiatbialostocki.pl/2013/listopad/pppp/Pies_w_procesie_wspierania_rozwoju_małego_dziecka.pdf

¹⁴ J.Filozof, Dogoterapia...op.cit., s.29

AAA (Animal Assisted Activity)¹⁵

Są to zajęcia z udziałem zwierząt prowadzone przez osoby, które nie muszą posiadać przygotowania medycznego ani psychologicznego, ponieważ nie układa się tu indywidualnych programów terapeutycznych. „Zajęcia według pewnego scenariusza mogą być prowadzone w różnych grupach i nie wymagają indywidualnego zastosowania. W tego typu spotkaniach uczestniczą najczęściej grupy osób, które są mieszkańcami domów opieki społecznej, ośrodków leczniczych, hospicjów. W tych spotkaniach nie jest wymagane, aby prowadzący i psy (lub inne zwierzęta) nie zmieniali się – jest to nawet wskazane. Celem tych wizyt jest przede wszystkim umożliwienie kontaktu ze zwierzęciem, zabawa z nim. Dla dzieci jest to możliwość bliskiego poznania z żywym stworzeniem. Spotkania przebiegają według scenariusza, w którym główną część zajmują zabawy, a u osób starszych czynności pielęgnacyjne. Czas ich trwania jest uzależniony tylko od prowadzących i spotkanie trwa tyle, ile jest to konieczne. AAA nie wymaga prowadzenia dzienników terapeutycznych”¹⁶.

AAT (Animal Assisted Therapy)

W przypadku tych zajęć zwierzęta stają integralną częścią procesu leczenia według ściśle opracowanego programu terapeutycznego posiadającego wytyczony wcześniej plan i określony cel lub cele. Zajęcia te w przeciwieństwie do AAA prowadzone są przez wykwalifikowanych terapeutów. Cele w tego typu terapii mogą być różne w zależności od indywidualnych potrzeb pacjenta. Ich zadaniem jest ulepszanie fizycznego, socjalnego, emocjonalnego i poznawczego funkcjonowania człowieka¹⁷.

AAE (Animal Assisted Education)

Zajęcia te podobne są do AAT lecz AAE najczęściej prowadzone są przez pedagoga a ich celem jest przede wszystkim usprawnienie funkcji poznawczych¹⁸.

Przykłady celów terapii ze zwierzętami stawianych przez Delta Society¹⁹:

Fizyczne

- usprawnianie funkcji motorycznych
- usprawnianie umiejętności poruszania się na wózku
- usprawnianie poczucia równowagi

Psychiczne

- podwyższanie samooceny
- redukcja lęku
- obniżenie poczucia samotności

Edukacyjne

- zwiększenie zasobu słownictwa
- ćwiczenie pamięci krótko- i długoterminowej
- kształtowanie pojęć takich jak kolor, wielkość itp.

Motywacyjne

- ułatwianie funkcjonowania w grupie
- ułatwianie interakcji z innymi gotowość do podejmowania ćwiczeń²⁰

¹⁵ Zob.też: A. Franczyk, K.Krajewska, J.Skorupa, Animaloterapia, Kraków 2007.

¹⁶ Pies. Terapeuta i przyjaciel rodziny, Warszawa 2008, s.59-60

¹⁷ Ibidem: s.59-60

¹⁸ M.Nawrecka, Dogoterapia-terapia z udziałem psa. Psychoterapia, koncepcje, metody pracy [w:] Remedium, Marzec 2011, s.24.

¹⁹ Zob.też: A. Franczyk, K.Krajewska, J.Skorupa, Animaloterapia, Kraków 2007.

Delta Society wymienia także korzyści, jakie może przynieść AAA i AAT. Są to:

- rozwijanie empatii,
- otwarcie na świat,
- wzrost opiekuńczości,
- wzrost zaufania,
- wzrost akceptacji,
- dostarczanie rozrywki,
- umiejętność socjalizacji,
- pobudzenie umysłowe,
- kontakt fizyczny,
- korzyści fizjologiczne²¹

Psy w służbie ludziom chorym dzieli się na następujące:

- terapeutyczne, czyli te, które są wykorzystywane w dogoterapii,
- serwisowe, czyli asystenci osób niepełnosprawnych pomagające w codziennych czynnościach,
- słyszące, czyli psy przewodniki osób głuchych i niedosłyszących sygnalizujące ważne dźwięki w otoczeniu,
- przewodniki, czyli te, które ułatwiają poruszanie się osobom niewidomym,
- sygnalizujące, czyli psy pomagające przewidzieć atak przeznaczone dla osób chorujących na padaczkę²².

Poszczególne grupy psów szkoli się zupełnie inaczej i wymaga się od zwierząt zupełnie innych umiejętności.²³ Organizacja ta również dba o dobro zwierząt terapeutów dlatego zajęć nie wolno kontynuować gdy:

- zwierzę może zostać zranione poprzez niedelikatne traktowanie przez pacjentów lub przez drugiego psa,
- pies nie ma zapewnionych odpowiednich warunków pracy, czyli przerw na aktywny wypoczynek oraz dostępu do wody,
- pies wyraźnie nie lubi wizyt w określonym miejscu²⁴

Trzeba również prewencyjnie zadbać o potencjalną możliwość pojawienia się sytuacji, które należy eliminować.

Podczas zajęć z psem nie można dopuścić do następujących zdarzeń:

- pies staje się źródłem rywalizacji i współzawodnictwa w grupie,
- pacjent pragnie stać się właścicielem zwierzęcia i źle znosi rozstanie z nim,
- zranienia przez zwierzę, które powstało w wyniku niedostatecznej ostrożności lub nieumiejętnego dobrania i przeszkolenia psa,
- prowokowania zwierzęcia przez pacjentów,
- rozwijania poczucia odrzucenia u pacjenta, w szczególności u osób z niską samooceną,
- uczestniczenia pacjenta z alergią na sierść lub ślinę psa,
- uczestniczenia w zajęciach psów bez aktualnych badań weterynaryjnych,
- brak ostrożności podczas spotkań z pacjentami o obniżonej odporności organizmu na infekcje lub z ranami otwartymi,

²⁰Strona Internetowa: WWW.deltasociety.org [w] podają za: Pies. Terapeuta i przyjaciel rodziny, Warszawa 2008, s.60

²¹ Strona Internetowa: WWW.deltacociety.org

²² Strona Internetowa: WWW.deltacociety.org

²³ W. Bartkiewicz, M. Zawadka, Pies. Terapeuta i przyjaciel rodziny. Rola psa w procesie rehabilitacji niepełnosprawnego dziecka, Warszawa 2008, s.60-61

²⁴ Strona Internetowa: WWW.deltacociety.org

- nieuwzględnienie w scenariuszu zajęć strachu pacjenta przed psem,
- nieuwzględnienie aspektów kulturowych kontakcie z psem²⁵

Analizując funkcje, jakie pełnić może dogoterapia w życiu człowieka, zwłaszcza tego, który potrzebuje pomocy, najlepiej na temat jej właściwości mogą wypowiedzieć się przeciętni właściciele psów. Oczywistym jest fakt czerpania przyjemności z kontaktu z nim.. zabawa z psem czy obserwacja jego zachowań lub eksploracja uczuć, dostarcza mnóstwo radości. Warto zadać w tym miejscu pytanie. Czy to jedyne korzyści, jakie ludzie mogą korzystać z kontaktu ze zwierzętami? Odpowiedź, jest prosta, oczywiście, że nie, albowiem jak się okazuje., „badanie nad emocjonalnymi zyskami związanymi z tym, że jest się właścicielem zwierzęcia towarzyszącego pokazują, że zwierzęta dają znacznie więcej niż tylko radość podczas wspólnie spędzanych chwil. Do tych korzyści zaliczyć można przede wszystkim dawanie właścicielowi poczucia bezpieczeństwa, zaspokajanie jego potrzeby kontaktu emocjonalnego oraz pomoc w radzeniu sobie z trudnymi emocjami, takimi jak żal czy smutek”²⁶.

Pies towarzyszy człowiekowi od dawna. „Wędrował za człowiekiem po całej kuli ziemskiej, pod wszystkie szerokości geograficzne. Od tysięcy lat jest więc częścią ludzkiej społeczności i miał dużo czasu, by przystosować się do roli towarzysza człowieka. Za udziałem psa w terapii przemawia historia jego przyjaźni z człowiekiem oraz jego zdolności kontaktu i komunikowania się z ludźmi. Pies jest symbolem bezinteresownej miłości i bezgranicznego oddania. Likwiduje poczucie samotności i pozwala zapomnieć o świecie pełnym niedoskonałości i pośpiechu. Pies sprawia, że człowiek czuje się kochany i wartościowy. Daje swym właścicielom swoiste oparcie emocjonalne”²⁷. Nie ulega więc wątpliwości, że dogoterapia spełnia istotne funkcje w pracy z osobami niepełnosprawnymi, z deficytami intelektualnymi czy emocjonalnymi jak i również w pracy terapeutycznej z osobami chronicznie zestresowanymi. Najczęściej zoo terapia kierowana jest do małych dzieci. Nie ma co się dziwić, ponieważ „Pies dostarcza dziecku wielu doznań zmysłowych, w szczególności zaś w zakresie dotyku. Dotyk jest pierwszym wrażeniem, jakiego doznaje dziecko. Doświadczenia dotyczące kontaktu fizycznego mają silny wpływ na późniejsze doświadczenia emocjonalne, powiązania z otaczającym światem”. Zatem kiedy młody człowiek ma podczas sesji dogoterapeutycznej zapewnione poczucie bezpieczeństwa, wsparcie i bliskość innego, ciepłego ciała „wówczas ma szansę traktować z ufnością otaczający świat i odczuwać pewność siebie [...]” Nie ulega więc wątpliwości, że „dotyk ciepłej, miękkiej sierści psa, możliwość przytulenia się do niego, położenia głowy i wsłuchanie się w bijące serce psa uspokajają i dają poczucie bezpieczeństwa”²⁸. Daje to bazę do budowania i rozwijania ufności do siebie i świata, a także zwierzęcia. Z punktu widzenia medycznego „Dotyk wiąże się ze skórą, która stanowi ważny system sensoryczny organizmu dziecka. Przepływ informacji zwrotnych między skórą, mózgiem i innymi układami jest ciągły – informacja sensoryczna pochodząca z zewnątrz dociera do mózgu, gdzie następuje jej przetwarzanie, segregowanie, interpretowanie, następnie mózg wysyła informację zwrotną do skóry i innych układów, co umożliwia nam reakcję na otrzymany bodziec. Dotyk pobudza reakcje odruchowe, które wpływają na rozwój innych zmysłów. U noworodka dotyk stymuluje wzrost czuciowych końcówek nerwowych w ciele, zaangażowanych w ruch, orientacji przestrzennej i percepcji wzrokowej. W przypadku braku uaktywniania końcówek nerwowych może dojść do zaburzeń w funkcjonowaniu aktywującego się układu siatkowego, co prowadzi do upośledzenia pracy mięśni, różnych zaburzeń emocjonalnych oraz do trudności w procesie uczenia się. Dotyk stanowi instynktowną potrzebę i podstawową formę komunikacji między ludźmi. Liczne badania dowodzą jego właściwości

²⁵ Pies. Terapeuta i przyjaciel rodziny, Warszawa 2008, s.62

²⁶ Czy zwierzęta potrafią leczyć? Terapie z udziałem zwierząt wspomagające rehabilitację osób niepełnosprawnych, Wyd. fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym PRZYJACIEL, Warszawa 2008, s..14

²⁷ B.Kulisiewicz, Witaj, piesku! Dogoterapia we wspomaganiu rozwoju dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, Kraków 2007, S.13

²⁸ Czy zwierzęta potrafią leczyć? Terapie z udziałem zwierząt wspomagające rehabilitację osób niepełnosprawnych, Wyd. fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym PRZYJACIEL, Warszawa 2008, s. 64

terapeutycznych”²⁹. Ponadto „Pies jest przyjacielem i partnerem w zabawie. Jest powiernikiem dziecięcych tajemnic, cierpliwie wysłuchuje ich opowieści, można mu wyjaśnić wiele problemów lub opowiedzieć o ważnych wydarzeniach. Dziecko w atmosferze całkowitej akceptacji ma możliwość pełnego wyrażania swoich uczuć. Zajęcia z udziałem psa, prowadzone w formie zabawy, są dla dzieci czymś nowym i atrakcyjnym. Przez kontakt z psem dzieci doskonają swoje umiejętności społeczne, kształtują wrażliwość”³⁰. „Zadaniem terapeuty jest takie ukierunkowanie aktywności dziecka, by poprzez zabawy ogólnorozwojowe, wzrokowo-ruchowe, słuchowo-ruchowe z udziałem psa, motywować dziecko do twórczej aktywności – ruchowej, werbalnej i niewerbalnej. Pies powinien być atrakcyjnym bodźcem i inspiratorem zabaw terapeutycznych, służących doświadczeniu sprawczości komunikatów werbalnych i korzyści ze stosowania środków pozawerbalnych. Ukierunkowana zabawa sprzyja rozwijaniu percepcji słuchowej, integracji słuchowo-ruchowej i wzrokowo-ruchowej, orientacji przestrzennej, lateralizacji, motoryki aparatu mowy. Ponadto służy rozwijaniu słownika czynnego i biernego (w aspekcie ilościowym i jakościowym), struktur gramatycznych wypowiedzi dialogowych i monologowych, zdobywaniu wiedzy o świecie, usprawnianiu myślenia pojęciowego, procesów myślowych, uwagi, pamięci. Aktywizowanie dziecka w wymienionych obszarach stymuluje rozwój dziecka i warunkuje prawidłowy rozwój mowy. Analizując efekty zajęć terapeutycznych z udziałem psa można stwierdzić, że pies jest wyjątkowo silnym bodźcem motywującym dzieci do współpracy i dyscypliny (...) Dobry nastrój powoduje „pozaświadome” regulowanie napięcia mięśni całego ciała (m.in. mięśni gładkich), mięśni aparatu oddechowego, fonacyjnego, artykulacyjnego – sprzyja to pogłębieniu fazy wdechu i wydłużeniu fazy wydechu. Oddychanie zaczyna przebiegać bardziej rytmicznie, mowa nabiera właściwej intonacji, napięcia, tempa. Poprzez działanie różnorodnymi bodźcami i zaangażowanie wszystkich receptorów, rozbudzona zostaje wrażliwość percepcyjna dziecka (słuchowa, wzrokowa, czuciowa, ale też smakowa i węchowa). Emocjonalne zaangażowanie pozwala budować poczucie wartości u dziecka, rozwijać jego twórczą aktywność – ruchową, werbalną, rozwijać wyobraźnię, a także korygować i kształtować umiejętności społeczne, wrażliwość i empatię. Psa (...) Pies również postrzega każde dziecko indywidualnie, jest dodatkową szansą dla prowadzącego w tworzeniu aury empatii, zrozumienia”³¹. W kontakcie ze zwierzęciem dzieci często reagują radością a „spotkania z psem wywołują pozytywne emocje (...) to jedna z wyjątkowych cech dogoterapii”. Niekiedy do ukształtowania pozytywnego wizerunku siebie, „wewnętrzny spokój, który pozwala na spontaniczne i radosne poznawanie świata, a co z tym się wiąże, wpływa na harmonijny rozwój”³², psy okazują się być niezastąpione.

W Polsce wyróżnia się dwie podstawowe formy prowadzenia zajęć dogoterapeutycznych:

- „Spotykamy się i bawimy” – metoda ta polega na „naturalnych relacjach pomiędzy uczestnikami grupy dogoterapeutycznej a psami”. W tym przypadku efekty terapeutyczne osiąga się poprzez dotykanie czy głaskanie psa oraz wykonywanie poleceń. Najczęściej zajęcia te prowadzone są w domach dziecka, domach opieki, szpitalach. „Głównym ich zadaniem jest kontakt emocjonalny ze zwierzęciem i jego wpływ na samopoczucie człowieka”. Celem kontaktu ze zwierzęciem jest osiągnięcie jak najwięcej radości i satysfakcji
- Dogoterapia, której celem jest konkretna pomoc przy leczeniu określonych schorzeń – w tym przypadku, plan spotkania ustalany jest z terapeutą, lekarzem czy rehabilitantem. „Określa się zakres czynności wykonywanych przez psa, które mają się bezpośrednio przyczynić do wspomaganie leczenia danego schorzenia. Czynności, te mają formę zabawy i rekreacji. Do powszechnie stosowanych należą: 1. Wydawanie psu różnorodnych poleceń. Taka zabawa rozwija słownictwo i motywuje dziecko do mówienia. 2. Karmienie psów suchą karmą. Pacjent bierze do ręki karmę, przywołuje psa i tak utrzymuje rękę, aby pies mógł zjeść pokarm. Ma to szczególne znaczenie u osób z przykurczami dłoni, zarówno dzieci jak i

²⁹ M. Machoś-Nikodem, Rola kynoterapii (dogoterapii) w usprawnianiu komunikacji małego dziecka z deficytami rozwojowymi, [w:] Terapia psychopedagogiczna z udziałem psa. Wybrane zagadnienia, Ostróda 2006, s.80.

³⁰ Kulisiewicz, Witaj, piesku!...op.cit., S.18

³¹ M. Ostrowiecka, Pies...op.cit

³² Czy zwierzęta potrafią leczyć? Terapie z udziałem zwierząt wspomagające rehabilitację osób niepełnosprawnych, Wyd. fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym PRZYJACIEL, Warszawa 2008, S.63

ludzi starszych. Jeśli występuje problem ze swobodnym rozprostowaniem palców, pies pomaga wyegzekwować ten ruch swoim nosem i pyskiem. Inną formą jest rzucanie karmy, które ma na celu rehabilitację ręki i wytrenowanie precyzji ruchu”. Dodatkowo wymienia się chodzenie z psem na smyczy, dzięki czemu pacjenci mają możliwość zapomnienia o własnych ograniczeniach, które często hamują ich aktywność³³.

Prowadzone są specjalne programy kliniczne, które za pomocą terapii ze zwierzętami wpływają pozytywnie na społeczne i emocjonalne problemy oraz polepszają umiejętności komunikacyjne³⁴. „Interakcje pomiędzy pacjentem a psem przynoszą wymierne skutki we wszystkich obszarach funkcjonowania człowieka. Obejmują one rehabilitację różnych sfer: psychicznej, fizycznej, intelektualnej, emocjonalnej, społecznej”.³⁵ Ponadto „obecność psa uspokaja, obniża ciśnienie krwi, relaksuje, motywuje do aktywności fizycznej. Wpływa stymulująco na zmysły, daje poczucie bezpieczeństwa, akceptacji a w konsekwencji zwiększa pewność siebie i niweluje poczucie osamotnienia”³⁶. Zalety te są niezwykle ważne do powrotu wiary, redukcji stresu, obniżenia poczucia samotności czy izolacji oraz do odzyskania poczucia bezpieczeństwa i dobrostanu psychicznego, może efektywnie przyczynić się pies czy zajęcia dogoterapeutyczne. Przykładowo można wspomnieć, że 82% osób z objawami PTSD, które włączono w program Psychiatric Service Dog Society (czyli które w trakcie choroby współpracowały ze specjalnie szkolonym psem), zaobserwowało redukcję objawów PTSD³⁷.

Marty Becker, jedna z najwybitniejszych lekarzy weterynarii w Ameryce oraz autorka książki *Uzdrowiająca moc zwierząt domowych*, twierdzi, że psy „(...) naprawdę kochają nas bezwarunkowo. Miłość psia przewyższa nawet miłość człowieka. Psy nikogo nie oceniają. Nie zwracają uwagi, czy jesteś łysy, czy gruby. Ich lojalność jest niesamowita”. Bernie Rollin, profesor filozofii z Colorado State University w Fort Collins, uważa, że „jeśli ktokolwiek kocha nas naprawdę, to jest to właśnie pies. Pomimo braku wspólnego języka komunikacji psy i tak są w stanie przekazać nam miłość. W dzisiejszych czasach, w obliczu wyobcowania i cynizmu, przy trzech na pięć małżeństw kończących się rozwodem, zwierzęta domowe stanowią dla nas bezpieczną oazę, w której możemy dawać i otrzymywać miłość po środku tego wyjałowionego świata.”³⁸

Pies, bez względu na dolegliwości, motywuje, przyniesie ulgę, radość czy akceptację. Wzbudza on bowiem, same pozytywne uczucia, łamie bariery, nad których pokonaniem terapeuci nieraz pracują latami. Pies również nie osądza, nie daje rad, nie obraża się. Dla osoby, która doświadczyła trudnych wydarzeń w swoim życiu powrót do normalności często jest kłopotliwy. Niekiedy wręcz niemożliwy. Wnioskować zatem można, że terapeutyczna praca z nim, bywa niezastąpiona, a czasem jest ostatnią deską ratunku.

Podsumowując można stwierdzić, że „Pies świadomie przystał na służbę u człowieka. Znalazł się w kręgu światła i ciepła ogniska naszego praprzodka, a związany z nim wspólnymi potrzebami życiowymi – zdobywaniem pokarmu – ruszył wspólnie na łowy. Później człowiek zaczął przydzielać mu coraz bardziej skomplikowane zadania, a on je wykonywał, doskonaląc przy okazji swoją inteligencję, którą przekazywał potomstwu. Przejął więc pieczę i straż nad stadami domestykowanych zwierząt. (...) To pies wydobywa spod lawin oraz zwałisk gruzów i ziemi resztki tłącego się jeszcze ludzkiego życia, ratuje tonących. (...) To pies bywa wzrokiem niewidomych wśród niebezpieczeństw wielkiego miasta. Czuwa u drzwi i staje dzielnie w naszej obronie. Ściga przestępców i tropi handlarzy narkotycznej śmierci. Jest zwierzęciem, któremu człowiek w różnych sytuacjach zawdzięcza tak wiele. Nierzadko nawet ocalenie. Szanujmy GO – jesteśmy mu to winni za bezinteresowną wierność i oddanie, szczególnie wtedy, gdy zawiodą najbliżsi”³⁹.

³³ J. Filozof, *Dogoterapia*, s.29-30

³⁴ <https://naturalmedicines.therapeuticresearch.com/>

³⁵ I. Ramza, *Terapia..op.cit*

³⁶ *Ibidem*

³⁷ <http://www.psychika.eu/dogoterapia-w-leczeniu-depresji-i-ptsd/>

³⁸ A. Moore, *Co twój pies próbuje ci powiedzieć*, Gliwice 2011, 26-27

³⁹ *Podaj łapę*, Adam Kochanowski, Poznań 1999, s. 6

BIBLIOGRAFIA

- Bartkiewicz W., Zawadka M, Pies. Terapeuta i przyjaciel rodziny. Rola psa w procesie rehabilitacji niepełnosprawnego dziecka, Warszawa 2008
- Bradshaw J., Zrozumieć psa. Jak być jego lepszym przyjacielem, Warszawa 2014.
- Czy zwierzęta potrafią leczyć? Terapie z udziałem zwierząt wspomagające rehabilitację osób niepełnosprawnych, Wyd. fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym PRZYJACIEL, Warszawa 2008, s.14
- Fennel J, Zapomniany język psów. Jak zrozumieć najlepszego przyjaciela człowieka.
- Filozof J, Dogoterapia Co to jest?, Jarosław 2004.
- Franczyk A, Krajewska K., Skorupa J, Animaloterapia, Kraków 2007.
- Grandin T, Johnson C., Zwierzęta czynią nas ludźmi, Poznań 2011.
- Kochanowski A., Podaj łapę, Poznań 1999
- Kulisiewicz B, Witaj, piesku! Dogoterapia we wspomaganiu rozwoju dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, Kraków 2007
- Machoś-Nikodem M. Rola kynoterapii (dogoterapii) w usprawnianiu komunikacji małego dziecka z deficytami rozwojowymi, [w:] Terapia psychopedagogiczna z udziałem psa. Wybrane zagadnienia, Ostróda 2006
- Moore A, Co twój pies próbuje ci powiedzieć, Gliwice 2011
- Nawrecka M, Dogoterapia-terapia z udziałem psa. Psychoterapia, koncepcje, metody pracy [w:] Remedium, Marzec 2011
- Ostrowiecka M, Pies w procesie wspierania rozwoju małego dziecka [w:] Strona Internetowa: http://www.powiatbialostocki.pl/2013/listopad/pppp/Pies_w_procesie_wspierania_rozwoju_malego_dziecka.pdf
- Ramza I, Terapia która wzbudza pozytywne emocje, Tygodnik Kujawski, Strona Internetowa: www.ekujawy.pl 23.07-5.08.2010
- Stanisławska I., Dogoterapia-terapeutyczne wykorzystanie kontaktu z psem [w:] Poradnik Zdrowie Strona Internetowa: http://www.poradnikzdrowie.pl/zdrowie/medycyna-niekonwencjonalna/dogoterapia-terapeutyczne-wykorzystanie-kontaktu-z-psem_34127.html 17 II 2015 g.21.47

STRONY INTERNETOWE

- <http://www.kynoterapia.eu/standardy.html>
- <http://www.pzd.free.ngo.pl/statut.html>
- <http://www.deltacociety.org>
- <https://naturalmedicines.therapeuticresearch.com/>
- <http://www.psychika.eu/dogoterapia-w-leczeniu-depresji-i-ptsd/>

CONTACT ADDRESS

Author: Barbara Laskowska
Workplace: Wyższa Szkoła Komunikacji i Zarządzania w Poznaniu, Poznań, Poland
e-mail: pedagogigos@wp.pl

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.